

ախորժին համն առնել։ Անտոնիկը գա-
ռնն մը տեսաւ որ մոլորեր էր, առա-
փարախը տարաւ, կողացած շուռ մը
տեսաւ ու բժշկեց. տեսաւ դարձեալ
որ անգուլթին մէկը կ'ուզէր իր տա-
նը կամարակապին մէջ դրուած ծի-
ծառնիկի մը բոյնը աւրել ու արգե-
լեց. և ձմեռը հաց կը փշէր քաղցած
ճնճղուկներու։ Անաւանդ թէ Ան-
տոնիկը չուզեր ինչուան անշունչ բա-
ներու ալ մնաւ մը բնել, հոգով խը-
նամքով կը պահպանէ գեղեցիկ բոյ-
սերը, սիրուն նկարները՝ և չուզեր որ
բնաւ մէկը զանոնք խանդարէ։ Թոշ-
նեալ մեխակ մը տեսաւ՝ մէկէն վազեց
ջուր տուաւ և մեխակը սգի առաւ
կենդանացաւ, ու Անտոնիկը ուրախու-
թեամբ լեցուեցաւ՝ մտածելով որ ա-
մէն տեսնող պիտի հաւնէր ու շնոր-
հակալ պիտի ըլլար Աստուծոյ։

Օ.Օ.

ՍԵՊ ԷԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Ինչուան հիմա, ով պատմեալք,
ուներէք ձեր վրայ մտածողներ ու ըզ-
ձեզ հոգացողներ. բայց քիչ առեմնէն
պէտք է որ դուք ալ ձեզի առանձին
վիճակ մը ընտրէք, որ օգտակար ըլլայ
թէ ձեզի և թէ ընկերութեան. առ
ընտրութենէն կը կախուի մեծաւ մա-
սամբ ձեր աղագայ երջանկութիւնը,
ուստի պէտք է խոհեմութեամբ շար-
ժիլ ու շտապել։

Եթա ամեն բանէ առաջ յանձնե-
ցէք զձեզ Աստուծոյ, որ է պատճառ
ամենայն լուսաւորութեան մոտց. որ
պէս զի ինքն իր կամօքը ինչ որ ձեր
բարին է՝ յայտնէ ձեզի և Աստուծոյ
վերջը ձեր ճնողացն ու ինամակալուա-
յը խորհուրդ հարցուցէք, որ փորձով
աշխարհքիս ինչ ըլլալը գիտեն. գիտեն
դարձեալ ձեր կատարելութիւններն

ու յարմարութիւնները, ձեր բնաւո-
րութիւնն ու բերմունքը. բարեսրբ
տութեամբ և զձեզ սիրելնուն պատ-
ճառաւ չեն ուզեր զձեզ բռնադա-
տել, այլ միայն ձեր սրտին յօժարու-
թիւնները կ'ուզեն ուղղել. կրնան
խորհուրդ մը տալ. ձեր առջեւը կը
դնեն այլ և այլ վիճակաց օգուտներն
ու մնասները։ Երբեմն կրնայ ձեզի ա-
նանկ մը երեւնալ որ բաժնին ծուռ
է. վասն զի տուած խորհուրդին ձեր
ուզածը չէ. բայց պէտք է հաւատար
պատանեկութիւնն ու երիտասարդու-
թիւնը ամեն բան հասունացեալ հա-
սակի մարդկանց տեսածէն տարբեր
կը տեսնէ. երիտասարդութիւնը միայն
աչքի երեւցած վարդերը կը տեսնէ
և չտեսներ ծածկուած փուշերը։

(Պիտի շարահանութիւն)

... Խմբագրութիւն Սիւն ազգ-
օգուտ Վիճագրոյն։

Ինչդրեմ, բարեհաճեցէք հետեւա-
եալ յօդուածս՝ որ կիսամեայ ընթաց-
քի մը տեսութեան արդիւնքն է, հիւ-
րնկալել ձեր ազգանուէր ամսա-
տետրին մէկ անկիւնը։

Երեսուցէմ և Արարող-Բիւն։ — Հրեայն և
Գողգոթայն։ — Քրիստոս և Քրիստոնէայն։ —
Ռիթա և Ռիթաար։ — Սիւլարաոր պարն
Միլիլ և Անգլիայի վարդապետոյ մը։ —
Ինչոյսկան ռիթաար և միսթար։ — Հան-
րեա Գողգոթայն և Կոմիտասի ինքեղը։ —
Սիւն և Կարգ։ — Երեսուցէմ և Երե-
սուցէմ։

Երեսուցէմ և արդարութիւն

Երեսուցէմ հրատալ Արարող
լերանց շղթաներուն վրայ այն երկիրն
է, ուր կրծի Սիւնապետը իւր կենաց
դատարարութեան վճիռը քառա-

Թեւ փայտի մը վրայ քոռեց, տասնեւ-
ութ ու կէս դար յառաջ Խորայէլի ժո-
ղովդեան ձեռքէն ընդունելով այն
մահահարաւէր բաժակը, ուրկէ խա-
ւար և լոյս ՚ի միասին ծնան, ուրկէ
մահ եւ կեանք միանգամայն դուրս
ցատկեցին, մահը Վրիտտոսի, կեանքը
քրիստոնէից։

Աւր որ արդարութիւն կայ, հոն է
արքայութիւնը. ուր որ արդարութիւն
և իրաւունք չկայ, հոն չկայ նաեւ ե-
րանութիւն ու բարօրութիւն։ Իրո-
նաւորութեան և բարբարոսութեան
աւերը իւր հետն է։

Այն որ աւերակ կը շինէ, հոն՝ օր
մը քնք պիտի ճուայ ողբական բուռի
պէս, հոն՝ անոր բեկորներուն տակ իւր
գերեզմանը պիտի ըլլայ. այս հասու-
ցումը եթէ մարդիկ չը փութացնեն,
եթէ Թնդանօթն ու վառօդը չը վրձ-
ուեն, եթէ կ'ըսեմ, բնութիւնը զու-
նայ, չպիտի զանայ և չպիտի յաղաղէ
գաղտնի արդարութեան կամ զօրու-
թեան այն նուիրական մատը, որ այս
երկրին մէջ կը գրէ ժամանակին հոս աի-
րող հին և վայրագ ժողովրդեան տա-
նը դրանդին վրայ « Ելլեն ու որդիքդ
մէկտեղ ապրին », և անոնց նախնեաց
գերեզմանաց վրայ թէ « Այս է ձեր
վերջին օթեւանը եւ հայրենիքը, ոչ
ատկէ անդին և ոչ ասդին »։ Ի՞նչ կը
նշանակէ այս խօսքը. — Հրէին հայրե-
նիք չկայ։

Երուսաղէմ այնչափ Հրէին հայ-
րենիք չէ, որչափ չէ ու չլինար ըլլալ
կ' Պոլիսը Յոյնին, և այն և այս երազ
են։ Վասն զի Երուսաղէմ այն կեդ-
րօնաձիգ զօրութիւնն է, որ ոչ մէկ
այլ բոլոր քրիստոնէաց ազգաց հոգին
իրեն սրտին վրայ միացուցած է կրօնի
եղբորական ուղիղ և խոտորնակ գը-
ծերով, և չէ Հրէայն այն ազգը՝ որ իւր
հայրենեաց ոտխը մէկ մ' եղած ատեն

քանին եր ալ կարեկից գտնուին, այլ-
ընդհակառակը ամեն ազգ կուգէ զա-
նի իւրացնել, և արդէն այս օրէն կը
րօնական երկրորդ հայրենիքն է օղջ
քրիստոնէից։

Այս արդարութեան գործ է։

Հրէայն եւ Գողգոթայն

Հրէին հայրենագիրկ վիճակը ցաւ
ւալի է. այլ ինչ չահ, բաղդը իւրի է,
կամ աւելի ճշմարիտը խօսելով՝ յան-
ցանքն է. թող որ եթէ աշխարհ գաւ
հավէժ երթայր յանգունդ, ինքն ալ
միասին ըլլար և այդ իմաստութիւնը
ունեցած չըլլար։ Վաւ, կրօնամոլի մը
նմանիլ չենք ուզեր, « Եկն սա ճշմա-
րիտ կրօնքը ընդունէ՛ր ըսելու ձեւ մը
տալով մեր խօսքերուն, այլ արդարաւ
ցի խորհրդածութեան մը հետ և ոչ
անպզայ կրնանք մնալ իրենց աղէկը
տուր վիճակին վրայ մարդկային ոիրտ
կրելով, ինք որ ժրաջան և խելացի ժո-
ղովուրդ մ' է։

Հրէայն երբ օտար երկիրներու
մէջ դրացի է քրիստոնէին, բարի է և
բարեկամ, այլ Սիօնի մէջ դրացին՝ ա-
ռար, բարեկամը՝ սխեռիմ կրնեցկայանայ
անոր, երբ կուգայ Վոլգոթմայի գլու-
խը ելլելով բարձր ու քառաթեւ
փայտի մը վրայ կը տեսնայ խաչուած
փղիսոփայ մը և առաքելի մարդ մը, աղ-
քապն բարեբարը եւ որբին հայրը,
աշխարհի փրկիչը Թալկադէմ եւ ա-
րիւնաթաթաւ, ու հոն եւ միան-
գամ աչքին կը ներկայանայ « Ի խաչ
հան, ՚ի խաչ հան զդա » սօռացող
կատաղի և բարբարոս խումբ մը, ա-
նիրաւ և անողորմ Հրէայն։

Իրեք սկզբունք հոս կառաջնորդեն
զմարդ. չահ, հաւատք և իմաստասե-
րութիւն, երեքին որէն ալ որ ներշնչ
ուած լինի ուղեւորը, երբ ամեն տեղ,

զերէ վերջը կուգայ կելայ նոյն բարձր դիրքին վրայ, փշեայ անկողնոց մէջ քլորածի պէս խայթ, ստակաւ ու սարսափ բարձր մարմնոյն մէջ կ'ընթանակ, ու կ'ըսէ. « Բնէր սա անմեղին յանցանքը, Բնէր յափշտակութիւն ու զրոհանք ըրած ունէր, դիցուք թէ հասարակ մարդ մ'եղած ըլլար, դարձեալ եթէ գողութիւն չուներ, Բնէր իրաւամբ կապել ու լլկել. եթէ տէրութեան օրինաց եղծում եւ զանձուց վնաս չը տուաւ, Բնէր օրինոք գետնաքարէ տանելու ապրտակել. եթէ անկրաւութեան մէջ չգտնուեցաւ, Բնէր խղճիւ բանտ մտնել. եթէ, կ'ըսեմ, սա անխիղճ աղէին, մարդասպանութիւն չը գործեց, Բնէր իրաւամբ ռճագործի մը պէս կամ եղեռնաւորի մը պատժով մահուամբ կը դատուէր պարտեն Սոխիսի օրինաց աթոռը նստող դատաւորները, որոնք յաւիտեան և ոչ մէկ ատենի մը տալեւ չեն կրնար արդարանալ :

Այո, իրենց համոզման ընդգէմ էին անոր քարոզութիւնները, որոնք առաւել գաւհիլին ու խաժամաժին բարոյականը կ'սղողէին քոն կը գրող բէին, իրենց ընթացից դէմ էին անոր ընթացքները և բայց ազատ էին հետեւելու կամ ոչ, ազատ էին հաւատարմութիւն ու յաւատ էին հակաբարոյական կամ ոչ, այլ խաչելու ոչ երբէք ու ես որ քրիստոնէութենէն վերջը մարդկութիւն կամ մարդասիրական սիղբունք գտնէ իմ անձուկ ասհմանին վէջ կը կարդամ, թախալին երբ այց արեամբ ու արտառուք ներկայացուցած գաղաթը ներկայացայ՝ չկրնայ առանց բառմնելու գիտել ու չըսել. « Այն անգթութեան, Բնէր համարձակեցան այդ ձեռքերը իրենց ընկերին, վրայ այս անօրինակ ռճիրը փորձել ու իսկ, եթէ հէն մ'ըլլայ իսկ

հոն նոյն փայտին վրայ այն դառն վերջակով իւր շունչը թողած՝ դարձեալ կը սահմակեցնէ իւր խաչին առջեւ ներկայացողը :

Իմայ մէկ մը այս արեան Գողգոթան տես և մէկ մ'ալ շրէայն, մէկ անմեղ մը անօրինակ մահուամբ մեռած և միւսը անգթութիւն մը հայրենազիրկ ու թափառական միտացած, մէկը մեղի վիճակակից՝ այլ անիրաւ, միւսը մեր կրօնի վեհապետը և արդար, թող շրէայն ինքը դատէ, և մենք կ'ըսենք անաշտապէս՝ որ ոչ միայն բնութեան պարգեւած հողը, այլ և՛ արեան նախածին ալ հայրենիք է, և սա առաջինէն նախամեծար և իրաւամբ, և գիւցաղին նահատակութեան կրկէսը իւր միակ վարձքն ու պատկն է, քրիստոնէին և իւր ժառանգորդացն է հին շրէաստանը և նոր լըռապղէմը :

Քրիստոս եւ Քրիստոնէաց

Ղշմարտութիւնը և իրաւախօսութիւնը անբիժ պահելը այրութիւն է, իւրը ծածկել և օտարինը մերկացնելը մեծամոռութեան ակտ է, վերքը բաւալ և դարման գտնալը բաղդ : Իստի պէտք է Քրիստոսի ու քրիստոնէին վրայ ալ անկեղծ տեսութիւն մը ընենք :

Սեն անուն իւր իմաստը չը շուտ փեր փորձով. ամեն ածական իւր արժանաւոր գոյականը չունի և ամեն ձայն իւր արդիւնացի կամ գործնական արձագանքը չունի :

Եթէ ամեն ձայն հայ ըլլար, հայ և հայրենիք օտար բաներ և հայ ժողովուրդը իւր այս օրուան դառն ճակատագրին գերի չէր գտնուեր :

Եթէ ամեն միաբանութիւն (վանական) միաբան ըլլար և միութեան քաղցրիկ պտուղը արտադրելու օր վանորայք ջուրին ընթացքն ի վեր մալ

կտի լողացընելու տաժանելի ճգանց
չէին դատապարտուէր :

Եթէ ամեն ազգասէր ազգասիրու
թիւն ունենար, հիմայ ազգը վառա
ւոր դիրքի մը կամ իւր ապագայ պա
ռայտած ժառանգակն հասած կ'ըլլար :
Եթէ ամեն գրագէտ գրագիտու
թիւն ունենար և ամեն լրագրագետ
լրագրութեան օրէնքն ու պարտքը
գիտնար և գործեր, հիմայ Հայոց հո
րիզօնը մթափնած և Հայոց ոսկեդարը
հեռաւոր չէր ըլլար :

Եթէ ամեն ազգային ժողով ժողով
ըլլար կամ ամեն ժողովական ի ժողով
ըլլար ու գիտնար ժողովականութիւն,
այսօր ազգը իւր տառապեալ վիճակէն
և ներկայ ժողովներն կնճիռներու կամ
խնդրոց բաւիղներու մէջ մոլորած չէր
ըլլար :

Եթէ ամեն վարդապետ վարդա
պետել գիտնար և վարդապետած ըլ
լար, հիմայ ժողովուրդը կրօնապիտու
թեան մօտայէն պլլուած չէր ըլլար,
և կայր զկուրայն վասիկան ու լուսե
րին արծանը չէր խնկարկեր :

Եւ եթէ, կ'ըսեմ, քրիստոնեայք
քրիստոնէութիւն կամ քրիստոնէական
վարք և բարք ունենային իրօք և ոչ մի
այն Նրուստղէմ և ոչ միայն եկեղեցիք՝
այլ ամեն տեղ հրաշից տուն մը կը
դառնար և արդէն ամեն մարդ իւր
իղձը պահուած պիտի գտնար :

Սէկ մասը կը հաւատայ, բայց կը
բօնքը կեղեկէն կը ճանչէ և իւր գործն
ալ այդ մասին կեղեւի նման դուրս
կուտայ, ինչ որ կը հաւատայ ոգի չու
նի, յիմարաբար և անգիտաբար կը հո
սին Յորդանանու ետեւէն, ինչպէս
մեր լուսաւորիտ կարծուած պարոններէն
շատն ալ կուրօրէն կը վազեն լուսոյ
ետեւէն ալ :

Սէկ մասը կը հաւատայ և կը ճան
չէ իւր կրօնքին բուն սգին ու նպա

տալը և բայց գործ չունի. կը բազմայ
չկրնար :

Սէկ մասն ալ վասն տեղաց իոնար
հած՝ խոտ լաւ կ'որոշէ ամեն բան,
բայց դարձեալ գործ չունի, չը բաղձար՝
ու կրնայ, բայց և չ :

Նաջինին բան մը չունիք ըսելու
ըստ որում պատասխանատու ինք չէ
այնչափ՝ որչափ որ իւր կրօնապետը ոգ
ծնողքը :

Եւ կ'ըրողին համար ալ կ'ըսենք՝ որ
քիչ մը հեռանայ իւր ջղերը՝ թուլը
նող և իւր գագառմանը թմբեցնող
սեւեղ ըմպելիքներէն, ահա այն ա
տեն կը կազդուրի :

Իսկ երրորդին դալով՝ կ'ըսենք, ին
չու պարոն, ինչու այդքան ծանր կը
թուի վեհանձնութեանդ այդ անու
նը և ընկերք. նոյն բանն է և ինչ որ
մարդկութեան անունով, ընկերակա
նութեան անունով, բնական օրինօք
և փիլիսոփայական սկզբունքով պիտի
գործէիր. տղայ է այն որ բառին կարե
ւորութիւն կուտայ. ինչ բան կը պակ
տեցրնէ քեռէ քրիստոնէութիւնը կամ
Վրիստոս : Եւ բանը որ դուն չունիս՝
կ'աւելցունէ՝ որ չը գիտես՝ կ'ուսուցա
նէ և կայ փիլիսոփայ մը՝ որ Վրիստոսի
պէս իմաստասիրէ և ընկերական կա
պերը ամբողջէ. կայ Վրիստոսի օգէս
գատաւոր մը որ զընկերայն իրաւունքը
եւ անիրաւին վարձքը անաչառութե
քրեկն դարձունէ և կայ դատաւոր մը
որ անոր պէս կը թէ, կայ հայր մը և
մայր մը որ անոր պէս գուրգուրայ ու
խնամէ : Եւ ձեռքը Վեհաբանը, ա
հա պիտի գտնաս հոն և քաղաքակա
նութիւն և մարդկութիւն և գիտու
թիւն և հանձար, բարոյականութիւն և
սիտիանք, գութ, և ամեն այն բան
ները որ ամբողջ աշխարհի մեծ երջան
կութիւնը կը կարօտի, զորոնք կուգայ
սերը կը կնքէ իւր ոսկեղենիկ դրօշմովը

Լայն անունը պարծանք է, վասն զի զերծ է ամեն անտերէ, որոնք մարդկութեան իրաւունքը կը վիրաւորեն և բնութեան օրէնքը կ'ապականեն:

Իսկ Բնէ կ'ըսես, Պիտրոս Լրպուէզն ու նոր աշխարհի առաքեալներն կը կարծես քրիստոնէութիւնը, տի՛ ի բաց:

Ռիտա եւ Ռիտաւոր

Սանաւորեմք խօսքերնիս և գանք մեր ազգին քրիստոնէութեանը, և աւնոնց ամենէն ջերմեռանդ մասը, այն է Բախտաւորները առնենք, որոնցմէ չաւերը Բնէ հաւատք որ ունին իրենց երկրին մէջ Ս. Տեղեաց վրայ՝ չունին նոյնը հոս. կարծես լեռ ու ծով անցած աւաններն մաս մը օդը կը ցնդի, հոս՝ դառն քրտինջով եւ տաժանելի աշխատութեամբ շահած գրամներն զեղխութեանց և Բեկլիէ, Ֆալիէ, Կագիգի, Կալֆայի եւ այլններու կը մոխեն՝ քան ազգային հաստատութեան, ասոր կը զանան, այլոց ոչ, կարծես ամարանոց կամ մահտեսի ըլլալու, կու գան, քիչ եկեղեցի կու գան և եկած ատեննին ալ գժբաղդաբար չեն հասկնար:

Ինքզնութիւն խեղճութեանց, ըգգայունին սիրտը կը կտրտի, գառնուկը մատաղ կ'ըլլայ, տէրն անօթի է, ուխտին խռնկը օդը կը ցնդի, ինքը գեռ չգիտէր:

Ռիտա՛ր՝ միշտ բարի զգացման մը շունչն է՝ պէտք է խնամով շնչել որ չապականի:

Լայն զգացումը պէտք է պահել ինչպէս սկիզբը, նոյնպէս մէջն ու վերջը, և անցանել այն տեղերը՝ ուր լուութեամբ կ'երգուի բարութիւն, սրբութիւն և անմեղութիւն, և երբեմն անբիծ խմբով օրհնութիւն, ուր կարծես մարդ ոգիի նման կը նրբանայ կը թեթեւնայ և կը վերանայ, սիրտը իւր վրայէն կը նետէ վէմը, և չուզեր որ բաց սրտին երանական խաղաղութիւնը մանր մրմունջ մ'անգամ դրուեն գայ խռովէ:

Եթէ այսպէս ըլլայ, ճշմարիտ ուխտաւոր ենք և ոչ արտաւոր:

Վեղարաւոր պարոն Մկրտիչ եւ Անգղիացի վարդապետացու:

Ճշմարիտ է ըսածս, վեղարաւոր պարոն Մկրտիչ և բողաքական վարդապետացու, հեգնութիւն չէ: Իրաւ է որ եթէ վեղարաւոր է, պարոն Մկրտիչ չէ, եթէ պարոն Մկրտիչ է, վեղարաւոր չէ: Իայց եղբայր՝ բնութեան մէջ հրաշքի պէս հրեշներ չեն տեսած, կէսը մարդ՝ կէսը անասուն. երկու մարդ միացեալ. մէկ մարդ երեքի չափ, փոքր տղու մը վրայ իրմէն մեծ գլուխ, որոնք թէպէտ շատ չեն ասլիր, բայց քեզ ո՞վ կ'ըսէ թէ այս շատ կ'ասլիր, միայն թէ իմացնել կ'ուզեմ նմանութեամբ՝ թէ այս վեղարաւոր պարոն Մկրտիչն ալ այսպէս բան մ'է:

Յիշէ ժամանակին Հանդէպի Սեկրտիչ Լապիկոպոս և հիմայ ինկլիզալ պարոն Մկրտիչը, որ գեռ վեղարը գլուխն է, և այս օրերս խորհելով որ ամեն կողմէն Լրուսաղէմ կու գան կը խմբուին Հայոց ժողովրդէն, ինքն ալ վապեր եկեր է որ որոնք գտնայ ի՛նչու Պօլս չերթար ու հոս կու գայ. եթէ լսենք ուխտի, Լեզիւայիք

կամ բողոքականք այդպիսի հաւատքներ չունին . եթէ ըսենք պըտրտելու, բռն այցելու տեղերը Հայոց ձեռքն է, ուր ամենեւին չերեւցաւ . ինչ և իցէ, զարմանալին այս է որ ինքը վարդապետութենէ անգղիականութեան դիմած ժամանակ, ասդին Անգղիայի երիտաւարդ մ'ալ] ատինաց վանքը մտնալ ու վարդապետ ըլլալ կը փափաքի . . . որ 60000 Ֆրանքի մօտ օրական եկամուտի եւ հինգ միլիօն օթեռլինի չափ դրաւ մի տէր է . Գ . Այրտիչ և ինքը ասդին կը քննանայ :

Ատնցմով դեռ մտքերնիս պահած . . .

Բողոքական ուխտաւորք և Մխիթնաւորք

Ահա յանկարծ վանքին մէջ աղմուկ մ' է կը բրթի՝ թէ մէկերկու ուխտաւոր բողոքական կ'ըլնան, հասկըցայ որ կանուխ եփուած ապուր մ' է, և վեղարաւոր պարոն Այրտիչին խեղճ գիւտը, յառաջուց դառ տարով աւնոց որ, իբր ուխտաւոր Հայոց վանքը գալ մտնալէ վերջը, սուտ պատճառաւ մը կրկին իրեն դիմեն և դղողիւն մը հանեն որպէս զի քանի մը ռամիկներ ալ անոնց ետեւէն գլորելով խնան իւր ծոցը, որպէս զի Անգղիացոցմէ ովսան, նաներ ըսէ :

Ինչ է այն ձկնորսին վարպետութիւնն ու արժէքը, որ տանը կէսը կատուին ու գայլուն յափշտակել կուտայ, ու ցամաք ընկի մէջ ձուկ որ սալու կ'ելայ :

* Անդին հարազատ Անգղիացին գրբ կէն կը սահի, սոգին նոր անգղիացուներ կը հաւաքէ, գինին անգամ այսչափ շուտ քացախ չըլլար, անոր համար կը զարմանանք թէ ինչ շուտ հայտութենէ անգղիանալ և միանգամայն սկսել իւր հարազատ մօր ծնունդը վիժել տալ :

Աշխարհի մէջ մարդ չկայ որ կրօն չունենայ, և ամեն ոք քիչ կամ շատ տարբերութեամբ կրնայ սխալիլ ու մեղանչել անոր դէմ . բայց ամենէն վատ ոգին ու նուաստն այն է՝ որ կրօնքը կը փոխէ, մանաւանդ երբ վերջինը աւաթինէն առաւելութիւն մը չունի :

Այնքան մի հաղիւ կը գտնուի, որ կրօնի նախանձախնդրութեամբ, կամ կրօնի ու դաւանութեան ճշմարտութեանը սիրահարուած մէկ եկեղեցիէ ուրիշ մը դիմէ . զի խելացի մը եթէ տեսնայ իսկ սխալ վարդապետութիւններ, աւելորդապաշտութիւններ իւր կրօնի տաճարին մէջ՝ ուր որ է, առանց կրօնափոխութեան կամ ազգափոխութեան և խղճի իսկ հանդարտութեամբ կրնայ միայ հոն, գոնէ մարդկութեան պատիւը սուրբ և անըստգիւտ պահելու համար . բայց նա որ ան ուսս չը նայելով օտար եկեղեցի մը կ'անցնի, կամ վատ և անխորհուրդ է, կամ ուրիշ ծածուկ նպատակ մի ունի, ինչպէս որ ունի, կ'ըսեն, պարոն Այրտիչ ամուսնանալու համար, որ այդ ձերմըկնալու բաւ կըսած մօրուսին դէմ է, և ինչ որ ալ ըլլայ՝ չարդարանար :

Ասոր ինչ կ'ըսէք, և դուք բողոքական ուխտաւորք կարծեմ մէկ բան մ' ունիք, կեցեք գոնէ այն ալ ես ըսեմ ու պատասխանեմ :

Արիշին անկրթութեանը համար անկրթ ըլլալը՝ զանի պատժել չէ, ուրիշին ազգատեաց լինելուն համար ազգատեաց ըլլալը զանի ազգատէր ընել չէ, ուրիշին քեզ կամ ծոարթի մը՝ աղքատի մը բրած զրկանաց կամ անիրաւութեանց դէմ ազգին զրկանք ու աւնիրաւութիւն բերելը զանի ուղղութեան կանչել կամ վեժտ առնուլ չէ և վեհանձնութիւն ու արութիւն ալ չէ, եթէ ազգին կամ ազգային կղեւ

քի մը ու պաշտօնատարի մը սրտմտելով
կը դիմես օտար եկեղեցի մը, դիտողի
որ ատի յաղթել չէ՝ այլ յաղթուելի, մա-
նաւանդ երթալէ յառաջ դիտելու և
նայելու ես որ այսօր երթալիք եկեղե-
ցիէդ բռնաբար և բիրերով դուրս կը
նետեն միսիօնարք քենէ առաջ գա-
ցողները, որ Վրիստոս անգամ չու-
զեր ունենալ այդ իրաւունքը:

Բրի՛ր՝ ազատես, ազգը քեզ նման
ներէն արդէն օգուտ չապասեր, սա-
կայն քեզ խրատ կուտամ, որ քրիս-
տոնեայ չեղող աղգերէն ու անհաւատ
ներէն հոգի վասիւս, մեզ արդէն քրիս-
տոս գնած է:

Կը ցաւիմ որ մեր ժողովուրդը դեռ
այս կտորները որոշելու անկարող մնա-
ցած է, և շարժուն մեքենայի պէս ան-
ըզայօրէն կ'ընէ իւր ամեն ձեռնար-
կութիւնը:

Պատը լաւէն, իրաւունքն անի-
րաւութենէն՝ հայրենասէրն՝ հայրե-
նոսսիւնն որոշելու եւ տարորշելու
արժնութիւնը չունի:

Հանդիսական կ'ըլլայ, մտիկ ընել
չգիտէր. իրաւունք կը պահանջէ. բռ-
դորէլ չը գիտէր. ժողովական կ'ըլլայ,
խօսիլ, վիճել, դատել և վճռել չը գի-
տէր. վարժապետ է կամ դասատու,
փարժել և դասատուել չը գիտէր. ա-
տենախօս կ'ըլլայ, ատենաբանել չը գի-
տէր, հայ և քրիստոնեայ է. հայանալ
ու քրիստոնայել չը գիտէր. զգայունին
տանջանք, չղգայունին փորձանք, երկինք
տայր մեզ փրկանք այս սեւ կացու-
թենէն:

Հանդէս դպրոցական եւ կաթիլեպետիկ
կանդեղ

(Օրերուս մէջ քաղաքիս ազգային
երկսեռ վարժարանաց հարցաքննու-
թեան և պարգեւաբաշխութեան հան-
գէսներն ստեղծ ունեցան, որոց արա-

կան մասին երկու հանդէսներուն առ-
յաջորդաբար ներկայ գտնուելու պա-
տիւն ունենալով հոն միայն ցարդ նը-
կարուծ տիտուր հանդէսներուն ամպը
սրտիս վրայէն ցնդեցան:

Ըզգիս ներկայն մահ, իսկ ապագան
կենսառիթ է, ներկայն կտրուստ, իսկ
ապագան կենդանութիւն կը դառա-
նի, սակայն տարաբաղդութիւնն այս
է որ, դեռ մէջէն այդ ժամանակը, դեռ
չստ ունինք կրելու այս փշեայ պսակը,
քանի որ ամեն հայաբնակ գիւղ ու
քաղաք այնպէս չէ, ինչպէս որ է Պո-
լիս, Օմիւռնիս, և Լըռուսաղէմ:

Լըռուսաղէմայ քաղաքին վարժարա-
նը մեծ յայտ կուտայ ապագային հա-
մար, սանուհի մայրենի լեզուին ճաշակը
առնելու սկսած են, գաղղիներէնին լս-
կընուներ բաւական յառաջացած, իսկ
տարաբերէնին արդէն խօսակցութիւնը
վարժ եւ արտօք կերպով գիտնալին
չուտ և շատ բարութիւն կ'ենթադրեն
ի պարծանս ազգին:

Վաստառուք II. Զակոմլայ միաբան
ներէն են, որոց շնորհիւ երեք ճառ-
պատրաստուած էին տարբեր լեզուէ,
և մէկ կարճ՝ այլ վառվառն ու գող-
տրիկ ազգային ողբերգութիւն մը իբր
տրամախօսութիւն, որ զամէնը սրբա-
գրեց ու փառաւորեց ուխտաւորաց
խումբն բազմութեան ներկայութեան
և Արքայան հօր մէկ ազգու յորդորը
կնքեց զամենքը:

Իգական սեռի միայն պարգեւա-
բաշխութեան և վիճակահանութեան
հանդէսին ներկայ գտնուելով, քիչ
ուրախութիւն չազդեց մեզ իրենց վե-
րայ նկատուած յառաջադիմական խը-
լրուումն Լըբաբիյ անապատին մէջ,
5 ճառ և մէկ իմաստալից Օսթիւր
(տրամախօսութիւն) մ'ունէին ներ-
կայացման, իրենց ասեղնեգործութի-
ւները կարծես դպրոցը գեղեցիկ ծաղ-

կողմը դարձուցած կղմայլեցնէին զըն-
նող աչքերը, և աւելի վասն զի իրենց
սիրտն ու մտքերը արգէն կ'երթային
անուշաբոյր ծաղկոցներ բանալ ազգին
ծոցը :

Ետնց ամենէն անգին կտորն այն
եղաւ, որ զանազան երկիրներէ և գիւ-
ղերէ հաւաքուած բազմութեան մը
առջեւ կենդանի գոյնով նկարուած ե-
ղաւ ուսման և գիտութեան գեղեցիկ
պատկերը, որոնք թերեւս գարոց բա-
ռը անգամ չեն լսած իրենց կեանքին մէջ
Եայրեր հոն կայնած նոր իշխութեան
թեմաք եւ նոր աւելնէ մը մղուած
կղմայլէին, ու իրենց որդոյն վրայ դառ-
նալ նայելով կ'արծես կը բաղձային ի
հանդէս հանել, բայց ճոր մը, հայրեր
նոր և բարի նախանձէ մը կրակուած,
ափսոս կ'ըսէին թերեւս որ լեբանց
դուխը և անտէր ծնան :

Լրանի որ ամեն տարի ուխտաւո-
րաց օրին պատահի, որ խիստ մեծ օ-
գուտ է :

Իսկ ժառանգաւորաց դպրոցին հան-
դէսն որչափ որ մեր երթալէն ամիս
մը յառաջ աւարտուած ալ էր նէ, մեր
մասնաւոր այցելութիւնը բաւական
եղաւ հաւաստելու որ ասոր քով քա-
ղաքին դպրոցը աննշան բան մ'է և
ապագայ միաբանութիւնը, ոչ միայն
միաբանութիւն, այլ և վնեքին փր-
կութեան եւ ազգին բարօրութեան
Փարոսն է :

Չեմ ուզեր ըսել թէ ասոնք որբա-
զան Պատրիարք Զօր ազգասիրական
և ուսումնասիրական անկեղծ օգուցն
գրաւականքն են և մաս մ'ալ Ենդա-
սատուաց անձնութեան հաւաք-
տիքն, որոց մեր անկեղծ շնորհակա-
լութիւնը մատուցանելու պարտաւոր
կը ճանչենք անձերնիս :

Իսկ Լուսթեմպերկի այն պայծառ
կանդեղը որ կը վառի անաղտո Ե. Յա-

կովբայ մէկ անկիւնը, արդէն վանուց
հորիզոնէն հին խաւարները հալածե-
լէն վերջը, Ետնաց Եոսայից տաճա-
րին կամ Զայաստանի խրճիթին լսա-
տերին պատրոյսն ալ սիտի առկայծէ
այն մաքուր, բարեկարգ և ընդարձակ
տպարանը՝ ուր երկու մամուլանդադար
կըդառնան, Զայոց բաղգին երկու աւել-
տեաց հրեշտակներ են, եթէ ժամանա-
կին մէկ անգութ ժանեաց չհանդիպին,
ասոնք վարժարաններուն և վարժարան-
ները ասոնց ջլղերը կաղգուրելով նորա-
նոր փառաց յաղթանակներ կրկնան կան-
գնել ապագային :

Վանք եւ Կարգ

Եւանուց ելեւմտից ճիշդ հաշիւը
չենք գիտեր, ըստ որում մեր ճանա-
պարհորդութեան հանգամանքները չ-
ներեցին մեզ լիովին ամեն բանի հե-
տամուտ գտնուելու. բայց իւր հա-
տոյթից մեծ մասը որ ուխտաւորներէ
է և ուրիշ հաստատուն եկամուտներ
շատ չունի, բաղդատելով միաբանից
թուոյն կամ իւր ծախուց, կը կարծուի
թէ ելքը մուտքէն աւելի է, այս և ասոր
նման քանի պարագաներու մէջ զա-
նազան խնդիրներու իւր մեծ վնասուց
օրատճառ ըլլալը արդէն յայտնի կ'ե-
րեւայ :

Իր արտաքին և ներքին բարեկար-
գութեանը վրայ ալ թէպէտ կատա-
րեալ գաղափար չենք կրցած առնուլ,
բայց կը ցուցնէ որ աչքէ սպրդած չեն
և ժամանակին տուած դժուարատար
կնճիռներու հակառակ ջանք եւ ճիւղ
խնայուած չեն, Իայց կարծենք աւելի
լաւ կ'ըլլայ եթէ իրեն համար ժողով
կամ խորհուրդ ունենայ :

Երաժշտութիւն եւ ճկարչութիւն

Եւ Եւանքին երաժշտութեան մասին
մեծ հոգ և ինամբ տարուած է Երբա-

զան չօր կողմէն, և եթէ որակաւորութիւն մ' ալ գտնուի, այն ալ չէ թէ որ երաժիշտ չկայ, այլ պատճառը ազգային հին ակտ մ' է ։

Այն է՝ երաժիշտներնիւ աւելորդ ազգէն քաջալերուած չեն ըստ օրինի, իրաժշտութիւնը ցայսօր զգիւնք կը կրէ մեր ազգէն ։ Իւր արժանաւոր վարձքն ու քաջալերութիւնը վայելած չէ, վասն զի դեռ ազգն ալ ձանձրած չէ նորա արժանիքը, դեռ չէ ձանձրած թէ « իրաժշտութիւնը բանասիրութեան քայրն է ու առանց միայն միւսին կենանք տխուր է եւ կիսակենդան, դեռ չը գիտցաւ թէ բանասիրութիւնը մարդուս զգացում տուած ատեն՝ երաժշտութիւնն ալ չունչ և հոգի կուտայ ։ դեռ չիմացաւ որ բանասիրութիւնը հայրենեաց ձանապարհը սուր վեցուցած ատեն ք երաժշտութիւնն ալ հոն քայլ առնել կուտայ, երաժըշտութիւնէն աւելի հաւատարիմ բարեւ կամ չը կայ մարդուն, որ վշտաց վըշտակից ք ուրախութեանց ուրախակից և խիստ ալ գաղանապահ է ։ չգիտցաւ թէ բանաստեղծին հեղինակութեան սրբագրիչն է առ ։

Ի՞նչ իրաւունք է ք ուսմանց ամէն կարգին ու մասանց հարցաքննութեան արդիւնքը և նօթը նշանակել, ասորը ոչ ք անոնց մրցանակը տալ, ասորը ոչ ք ինչո՞ւ տղան մանր ուսմունքի քննութիւն տայ և ասոր չտայ ք եթէ առաջինը բրիտոննութիւն եւ հաւատք կուտայ, աս ալ անոր խունկ սրտի պատրաստել կուտայ ք ափսոս, չէրք գիտեր էտ կ'երթանք, եթէ յառաջ ք ինչպէս երաժշտի մը հետ վանքը ի բնն սեփհական նկարիչ մ' ալ ունի որ բուական նուրբ երեւակայութիւն և վարժ ու հմուտ ձեռք ունի, որոց ճեղքնդն է նաեւ սահմանադրութիւն կոյսը և ուրիշ մէկ քանի գիւտեր ու

վարպետաշէն բաներ, սակայն ըկ խոսյի Սրբազանին քաջալերութեամբ բան չըլլար, որչափ որ ազգին հանրութիւնը գիտնայ և խրախուսէ ք և մեր խուզած էական կէտն ալ այս է հոս, որ մեր ժողովուրդը ասոնց յարգն ու արժէքը չէ զգացած ք վասն զի մեր լըրագիրք ասոնց վրայ տակաւին խօսիլ չեն սկսած, չեն ձանձրուցած ք որով պատճառ կ'ըլլան ասոնց վհատութեք և արուեստին կամ գիտութեան ազգին մէջ մեռնելուն (1) ։

Այն ազգը իշխողացոց արտաքին ձեռն կապիկն է ք անոնց յառաջագիւժութեան կեղեք միայն ունի, իսկ հիւթն ու ոգին ի բաց թողուցած է ք Վիսոս ։

յետրաստիմ
1869, ապրիլ 9

ԹԱԹՈՒԼ

ԵՐԱՇՏՈՒԹՅԱՆ ԵՐԿՐԱՆԻՐ

« Ուրախութեամբ սրտի կը լըսեմք որ Օմիւռնից ոտըր Ստեփանոս եկեղեցւոյ Լազերեցութեան պաշտօնը Չիվեճեան Երժանապատիւ և խոհմուզարդ Տէր Յովհաննէս քահանային յանձնուելով, փոխանակ Երժ. Տէր Գէորգ քահանային, որ իւր ծերութե և շարունակ տկարութեան պատճառաւ հրաժարած է ք մեծ եռանդ և նախանձաւորութիւն տիրած է քահառայական խմբին ք որոնք հաւաքուելով բաց ի քանի մի կանոններ հաստատելէ իրենց պաշտօնին վերաբերեալ ք այլ և ընթերցարանի սենեակ մի հաւատարեր են յիշեալ եկեղեցւոյն մէջ ուր կ'ընդունին առ սցժմ քանի մի տեսակ

(1) Մըք Թեպէտ յատուկ տեսակաւ խօսեալ ու պատրաստուած էինք վաղուց ասոնց նկատմամբ քոց ասոնք եկաւ հիմակութեն երկու խօսք ընդուն